

בזקה - בבור

עיינ סוגיא דף ו. -"הצד השוה לאתויי מאי... דף ו: כשהזיק חב המזיק..."

1. רמב"ם הלכות נזקי ממון

פרק ב הלכה י

וכן סוס שצנף וחמור שנער ושבר את הכלים משלם חצי נזק. התרנגולין מועדין להלך כדרךן ולשבר. היה חוט או רצועה קשור ברגליהן ונסתבך כלי באותו החוט ונתגלגל ונשבר משלם חצי נזק. במה דברים אמורים כשקשרו אדם אבל אם נקשר על רגליהם מאליו בעל התרנגולין פטור. ואם היו לחוט בעלים ולא היה החוט הפקר בעל החוט חייב חצי נזק שהרי הוא כבור המתגלגל.

פרק יג הלכה ג

כיצד המניח אבנו או סכינו או תבנו או משאו וכיוצא בהן ברשות הרבים והזקו בהן בין אדם בין בהמה חייב נזק שלם וכן אם הניחן ברשותו והפקיר רשותו ולא הפקירן נתקל בקרקע ונחבט בתקלה זו והזק בה חייב בעל התקלה. ואם הזקו כלים בכל אלו או נטפו פטור.

פרק יג הלכה יג

כל אלו שפותקין ביבותיהן וגורפין מערותיהן אין להן רשות לשפוך המים ברשות הרבים בימות החמה אבל בימות הגשמים יש להן רשות. ואעפ"כ אם הזק אדם או בהמה במים חייבין נזק שלם.

פרק יג הלכה יט

הכותל והאילן שנפלו לרשות הרבים [ד] והזיקו [ה] פטור מלשלם ואע"פ שהפקירן. לפי שאין דומים לבור שהרי אין תחילתן להזיק. ואם היו רעועין בית דין קובעין לו זמן לקוץ את האילן ולסתור את הכותל וכמה הזמן שלשים יום. נפל בתוך הזמן והזיקו פטור לאחר הזמן חייב מפני ששהה אותן.

2. הנצי"ב-מרומי שדה

דף ו' לאתויי מאי אמר אביי לאתויי אבנו סכינו ומשאו שהניחן בריש גגו כו'. והריף: ז"ל לא הביא כל הני אוקימתא דהסוגיא אע"ג דלא פליגי כל האמוראים ומר אמר חדא ומר אמר חדא. וכתב הרא"ש ז"ל בס"א אי הטעם, כיוון דעל כולהו ליכא לאקשווי מידי וכולן הלכות פסוקות הן, עיניי. ולי העני לא נראה הכי דעת הרמב"ם ז"ל שחא הביא דין בור באבנו סכינו ומשאו אלא בשהניחן ברה"ר אבל כשהניחן בראש הגג לא הזכיר, כמו שהביא הטור והשו"ע סבי ש"א. ובאמת הרי"ף ז"ל הביא דינא דכל אמוראי לא מיבעי דראב"א ודרבינא שהן משנה וברייתא, אפילו דרבא הביא ב-רק שני גבי קשר דליל, אבל דאביי לא הביא כלל (הן אמת שהביא הרי"ף בפ"ג דכ"ט הא דאבנו סכינו ומשאו שפלו ברוח מצויה והזיקו שהוא חייב, ומפרש הרא"ש משום בור. אבל יבואר שם דשיטת הרי"ף אינו כן, והדיוק מלשון הרי"ף ריש ד' ט"ו ולענין אבנו סכינו ומשאו שהניחן ברה"ר כו', מבואר כמוש"כ דבנפלו ברוח מצויה פטור משום בור. משמע דלית ליה דאביי להלכתא משום דרבא חולק.

3. מרומי שדה-בבא קמא

הרי"ף לא הביא כל הסוגיה וכתב הרא"ש דהכל פשוט. ותמיהני האיך פשוט דאבנו סכינו ומשאו ובור במתגלגל חייב משום בור, והא לא דמי לבור, אלא אביי ורבא העלו הכי, וא"כ נצרכו טובא להשמיענו. אלא נראה ברור, דבור המתגלגל כבר הביא הרי"ף בפי' כיצד הרגל גבי דליל, ואבנו סכינו ומשאו שהניחן בריש גגו והזיקו בתר דנחו באמת ס"ל דרבה חולק על אביי.

מה מקשה הנציב ב"מרומי שדה" על פסקי הרי"ף והרמב"ם בסוגיא?

4. מכילתא דרבי ישמעאל פרשה יא

רבי יהודה בן בתירא אומר לא הרי פותח כהרי כורה ולא הרי כורה כהרי פותח, הצד השוה שבתן כל שהוא חייב בשמרו חייב בנזקו, אף כל שהוא חייב בשמרו חייב בנזקו.

מדוע צריכה המכילתא להביא פסוק מיוחד ללמוד תולדות בור ואינם נלמדות מסברא כשאר האבות?

5. חידושי הרשב"א מסכת בבא קמא דף ב עמוד ב

וכדאמרי' במכילתא תניא כי יפתח איש בור או כי יכרה אם על פותח חייב על כורה לא כ"ש ללמדך שאין עונשין מן הדין, מסתברא לי דלא אמרו כן אלא בנזקי בור מפני שהוא חדוש וליכא בכלהו נזיקין דכותיה לפי שאין דרכו לילך ולהזיק ועוד שאינו שלו ואפ"ה עשאו הכתוב כאילו הוא שלו ועוד שהניזק בא לרשותו של מזיק דהיינו חלל הבור ואין עונשין מדין כזה שאין לך בו אלא חדושו אבל שאר נזיקין שממונו הולך ומזיק עונשין בהן מן הדין.

מה המיוחד וכיצד ניתן להגדיר את אב הנזיקין בור לפי הרשב"א? היעזר במקור הבא מדוע דווקא "כי שדית בור" ביינייהו אתו כולהו" (ה:)? היעזר במקורות הבאים

6. תוספות מסכת שבת דף ב עמוד א

פשוט בעה"ב את ידו כו' - תימה לר"י אמאי צריך למתני תרתי דעני ודבעה"ב וכן בריש שבועות דמפרש בגמרא (דף ג. ושם) שתיים דעני ודבעל הבית מה שייך לקרותו שתיים מה לי עני מה לי עשיר ונראה לר"י דאיצטריך לאשמעי' הוצאה דעני מבעה"ב ולא בעה"ב מעני ותדע מדאיצטריך תרי קראי בהוצאה כדנפקא לן בריש הזורק (לקמן דף צו: ושם) מויכלא העם מהביא ובספ"ק דעירובין (דף יז:): נפקא לן מקרא אחרינא דדרשינן אל יצא איש ממקומו אל יוציא והתם פירשתי והיינו משום דמלאכה גרועה היא איצטריך תרווייהו חד לעני וחד לעשיר וכן בכל תולדות דאבות מלאכות לא חיישינן שיהא במשכן אלא אבות בלבד ובתולדות דהוצאה בעי' שיהא במשכן דתנן בהזורק (דף צו.) שתי גוזטראות זו כנגד זו המושיט והזורק מזו לזו פטור היו שתיהן בדיוטא אחת הזורק פטור והמושיט חייב שכך היתה עבודת לויים ובריש הזורק (ג"ז שם:): נמי בעי הזורק ד' אמות ברה"ר מנלן ודחיק לאשכחינהו במשכן.

7. משך חכמה שמות פרק כא פסוק לג

והא ידשור ולא אדם חמור ולא כלים', הוא ענין מושכל, משום דאדם בן דעת לשמור עצמו מבור שיש בו כדי להמית, וכלים איך באים אל התקלה, הא סתם כלים דלאו הפקר נינהו בעליהן משמרן. לא כן בעלי חיים דדרךן להלוד, ואין בהם דעת לשמור עצמן. ובכל זאת בשור פקח ביום פטור ... ובאמת מצד הסברא מחזור טפי שיטת ירושלמי (בבא קמא ה, ו) דבבור שיש בו עשרה טפחים כדי למות פטור גם מנזקי אדם וכלים, ובבור ט' חייב, משום כיון דאינו עמוק ובבור כזה אינו נוהר גם בן דעת, ולא אושי מילתא, ונגאני דארעא מיקרי, ולא אסיק אדעתיה לשמור עצמו מהן, ובבור עשרה היה ליה למיזהר, וקלא אית ליה דבור יש במקום פלוני ודו"ק:

8. תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת בבא קמא פרק ה הלכה ו

כתיב [שמות כא לג] כי יפתח איש בור וכי יכרה איש בור אחד בור לנזקין ואחד בור למיתה. א"ר יצחק אחד בור של מיתה ואחד בור לנזקין שניהן ממקרא אחד נתרבו. וכשהוא בא לבור של מיתה את מר פטור על הכלים וכשהוא בא לבור של נזקין את מר חייב על הכלים.